

Aleksandr Makedonskiy davlati va harbiy yurishlari

Maxsetova Mashhura Ergash qizi

Urganch Davlat Universiteti

Ijtimoiy-Iqtisodiy fanlar fakulteti

Tarix (mamlakatlar va yo'nalishlar bo'yicha)

yo'nalishi I-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola Aleksandr Makedonskiyning hayoti, olib borgan harbiy yurishlari, davlat tutumi, harbiy taktikalari, va iqtisodiy va ijtimoiy siyosatini o'rganadi. Aleksandr to'g'risidagi ma'lumotlar tarixni aniqlashtirishga va umumiyashtirishga yordam beradi. Aleksandr faoliyatini o'rganish, shu davr tarixini yoritish va uning olib borgan siyosati qanchalik to'g'ri ekanligini aniqlash va boshqa bir qancha masalalar ushbu tadqiqotning maqsadi hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *Makedoniya, Filip II, Afina, Aristotel, Sharqqa yurish, diadoxlar urushi, Doro III*

Аннотация: *В статье исследуется жизнь Александра Македонского, его военные походы, его государственная позиция, его военная тактика, экономическая и социальная политика. Сведения об Александре помогают прояснить и обобщить историю. Изучение деятельности Александра, освещение истории той эпохи, определение точности его политики и ряд других вопросов являются целями данного исследования.*

Ключевые слова: *Македония, Филипп II, Черника, Аристотель, Шаркка юриши, диадоклар уруси, Доро III*

Abstract: *This article explores the life of Alexander Makedonski, his military campaigns, his state attitude, his military tactics, and his economic and social policies. Information about Alexander helps to clarify and generalize history. Studying Alexander's activities, highlighting the history of that era, and determining how accurate his policies are, and a number of other issues are the objectives of this study.*

Keywords: *Makedoniya, Philip II, Blueberry, Aristotle, Walk to the East , war of diadox, Doro III*

Qadimgi dunyo tarixida o'ziga xos o'rniga ega bo'lgan ,shuningdek o'z davrida kuchli davlat bumyod qila olgan shaxs Aleksandr Makedonskiydir. Aleksandr Makedonskiy miloddan avvalgi 356-yilda Pella shahrida dunyoga keladi. Otasi Makedoniya podshohi Filipp II ,onasi Olimpdir. Otasi Aleksandrni yoshligidan mashhur olimlar Aflotun, Arstu (Aristotel) kabi olimlardan saboq oladi. Filipp II Aleksandrga shaxsan o'zi harbiy jang san'atidan mashqlarni o'rgatadi. Aleksandr shu tariqa janglarda chiniqadi keyinchalik kuchli qo'shin bilan katta hududlarni istilo qiladi. Aleksandr miloddan avvalgi 336-yil otasi Filipp II vafot etishi bilan Makedoniya podshosi taxtiga o'tiradi. U taxtga kelishi bilan istilochilik yurishlarini boshlab yuboradi .U taxtga o'tirganda 20 yoshda edi. Er. avv. 336-yil yozida Filipp II qizining to'yida o'z qo'riqchisi tomonidan o'ldirildi. 20 yoshli Iskandar podsho bo'ldi. Filipp II ning o'limidan foydalangan yunon shaharlari Fiva shahri boshchiligida Makedoniyaga qarshi qo'zg'olon ko'tardilar. Yunonlar uchun kutilmagan holda Iskandar bu qo'zg'olonni shafqatsiz bostirdi. Fiva shahri buzib tashlandi, uning tirik qolgan qo'zg'olonchi aholisi qul qilib sotib yuborildi. Ikki yildan keyin er. avv. 334-yilda nihoyatda puxta tayyogarlikdan keyin yunon shaharlari piyodalari bilan kuchaytirilgan makedon qo'shinlari Gellespont bo'g'ozidan o'tib Osiyo hududiga kirdilar. Kichik Osiyoni bosib olishni tugallab, Iskandar Kilikiya orqali shimoliy Suriyaga o'tdi. Er. avv. 333-yil kuzida Issa shahri yonida yunon-makedonlar Doro III qo'shinlari bilan to'qnashdilar. Har ikki tomon uchun bu jang og'ir bo'lib, katta qurbonliklar berildi. Fors qo'shinlari son jihatdan yunon-makedonlarga ko'ra ko'p edi. Iskandar juda katta qiyinchilik bilan g'alaba qildi. Doro III zo'rg'a qochib qutildi. Bu jang Suriya va Falastin qirg'og'ini bosib olish uchun yo'l ochdi. Damashq shahrida Doro IIIning xazinasi bosib olindi, bu Iskandar qo'shinlarining moddiy ta'minotini ancha yaxshiladi. Tir va G'azo shaharlari bosqinchilarga qattiq qarshilik ko'rsatdilar. G'azoni bosib olinishi yunonmakedonlarga Misrga

yo'l ochdi. Doro III yordamidan mahrum bo'lgan fors satrapi g'oliblarga taslim bo'ldi. Misrlilar Iskandarni fors zulmidan xaloskor sifatida kutib oldilar. O'rtayerdengizi qirg'og'ida Nil daryosida er. avv. 331-yilda Iskandariya shahriga asos solindi. Bu shahar Misrda yangi hokimiyatni markazi, muhim savdo porti bo'lib xizmat qildi. Misr hududiga bu shaharga asos solinishi Sharqda shaharlar qurilishi siyosatini boshlanishi edi. Iskandar Memfis shahrida toj kiydi va bu bilan Misrda o'z hokimiyati qonuniyligini ta'kidladi. Iskandar er. avv. 329-yilda Amudaryodan o'tib O'rta osiyoga kirdi, bu yerda u mahalliy aholining qattiq qarshiligiga uchradi. Spitamen boshchigida sak massagetlar uch yil davomida Iskandar qo'shinlariga qarshi turdilar. Noiloj qolgan Iskandar mahalliy zodagonlarni sovg'a-salom bilan o'zi tomoniga og'dirib olishga urindi So'g'd hokimi Oksiartni qizi Roksanaga uylandi. Rivoyatlarga ko'ra Iskandar O'rta Osiyoda o'z tayanch nuqtasi sifatida 12 shahar quradi. Tarixda ma'lum bo'lgani hozirgi X'ojand shahri yaqinida Iskandariya Esxota (Uzoqdagi Iskandariya) shahri, Afg'onistonda Hirot shahri yaqinida Iskandariya Ariya shahri. Er. avv. 327-yilda Iskandar Hindukush tog'lari orqali Hindistonga o'tdi. shimoliy Hindistondagi Gidas daryosi bo'yida Iskandar qo'shinlari Panjob hukmdori Por qo'shinlari bilan to'qnashib, o'zining oxirgi g'alabasiga erishdi (Er. avv. 326-yil). Aleksandr O'rta Osiyodagi ko'plab hududlarni bosib oladi. Farg'ona, Xorazm, Toshkent kabi hududlar o'z mustaqilligicha qoldi. Iskandar yurishlari natijasida g'arbda Adriatika dengizidan Sharqqa Hindistongacha, Shimolda Kavkaz tog'laridan janubda Nil daryosi o'rta oqimigacha cho'zilgan hududni qamrab olgan ulkan davlat vujudga keldi. Bu davlat hududiyetnik, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlari bilan avvalgi ahamoniylar davlatini eslatar edi. Iskandar o'zining ulkan davlatini uzoq boshqara olmadi. U er. avv. 323-yilda 32 yoshda Babil shahrida vafot etdi. Iskandarning o'limidan so'ng uning ulkan davlati parchalana boshladi. Oxir-oqibatda u bosib olgan hududlarda Ellin davlatlari tizimi shakllandi. Makedoniyalik Iskandarning Sharqqa yurishlari vaqtdan boshlab, O'rtayer dengizining katta qismi Misr, Kichik va Old Osiyo, uning atrofidagi hududlar, O'rta Osiyoning janubiy va markaziy Osiyoning bir qismi, Hind

daryosining quyi oqimigacha ularning tarixi taraqqiyotini yangi Ellin davri boshlandi.

Xulosalar: Aleksandr Makedonskiy shaxsini o'rganar ekanmiz u tuzgan davlat qadimgi davr tarixi yoritishda,oydinlik kiritishga shuningdek tarixni umumiyashtirishga xizmat qiladi.Uning olib borgan yurishlaridan keyin boy yunon madaniyati kirib kelishi natijasida madaniyatimizning boyishi va shuningdek ular ham bizning madaniyatimizning sohalaridan xabar topishi shu va shunga o'xshash sabablar bo'lganligi o'sha davrda bizning hududimizda davlat uyishmalari mavjudligini ,ajdodlarimiz yaratgan boy madaniy madaniyat borligini yana bir karra isbotlaydi.Aleksandr Makedonskiy shaxsini o'rganish demak tarixni yoritishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi va hozirgi kunda olimlar tomonidan Aleksandr shaxsiga oid ilimiy izlanishlar va tadqiqotlar ko'plab mamlakatlarda olib borilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Rajabov R.R. Qadimgi dunyo tarixi. (Sharq,Yunoniston, Rim).T.,<<Fan va texnologiya>>,2009 , 440 bet.
- 2.A.S.Sagdullayev, V.A.Kostetskiy.Qadimgi dunyo tarixi (6-sinf darsligi).Toshkent:<<Yangiyo'l poligraf servis>>,2017. -192 bet.
- 3.F.Utepbergenov.Qadimgi dunyo tarixi(tekst lektsiya).Nukus,2010.